

Отримано: 2 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Гораль Л. Т., Спасів Н. Я. Пріоритети використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування в умовах посткризового відновлення економіки / Л. Т. Гораль, Н. Я. Спасів // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 104–109.

УДК 336:14

JEL Classification: G02

Ліліана Тарасівна Гораль,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів ІФНТУНГ,

Наталія Ярославівна Спасів,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів ІФНТУНГ

ПРІОРИТЕТИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ПОСТКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті обґрунтовано пріоритети використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування в умовах посткризового періоду на прикладі бюджету Тернопільської області.

Ключові слова: бюджет, місцевий бюджет, видатки місцевих бюджетів, органи місцевого самоврядування, регіональна політика, політика часткового фінансування.

Лилиана Тарасовна Гораль,

доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой финансов ИФНТУНГ,

Наталья Ярославовна Спасив,

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов ИФНТУНГ

ПРІОРИТЕТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ОРГАНАМИ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПОСТКРИЗИСНОГО ВОССТАНОВЛЕНИЯ ЭКОНОМИКИ

В статье обоснованы приоритеты использования финансовых ресурсов органами местного самоуправления в условиях посткризисного периода на примере бюджета Тернопольской области.

Ключевые слова: бюджет, местный бюджет, расходы местных бюджетов, органы местного самоуправления, региональная политика, политика частичного финансирования.

Liliana Tarasivna Goral,

PhD in Economics, Professor, Head of Department of IFNTUOG Finance,

Nataliia Yaroslavivna Spasiv,

Ph.D, associate professor, assistant professor of finance IFNTUOG Finance

PRIORITIES OF THE FINANCIAL RESOURCES USE BY LOCAL AUTHORITIES IN TERMS OF THE POST-CRISIS ECONOMIC RECOVERY

In the article the priority use of financial resources by local governments in the post-crisis period, for example, Ternopil oblast budget.

Keywords: Budget, local budget, local budgets, local governments, regional policy, the policy of partial funding.

Постановка проблеми. Використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування передбачає формування видатків на основні функції і завдання, які виконують органи місцевого самоврядування. Витрачання бюджетних коштів віддзеркалюють видатки. Саме склад, структура і динаміка бюджетних видатків відображає місцеві пріоритети соціально-економічного розвитку. Крім того специфіка функціонування та особлива роль місцевих бюджетів виявляється саме у складі та структурі їхньої видаткової частини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування перебувають у центрі уваги визначних зарубіжних представників фінансової

науки: Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, К. Ерроу, Дж. М. Кейнса, В. Лебедева, Е. Ліндаля, П. Самуельсона, А. Сміта, М. Сперанського, Дж. Стігліца, В. Танзі, А. Улюкаєва, М. Ходорович. Одночасно ці проблеми досліджуються у працях вітчизняних вчених, зокрема: В. Андрущенко, В. Базилевича, М. Барановського, Й. Бескида, М. Білик, С. Буковинського, С. Булгакової, О. Василика, В. Гейця, В. Глушенка, А. Грищенко, А. Даниленка, Я. Дьяченка, А. Спіфанова. Кириленко, О. Ковалока, М. Крупки, І. Лукінова, І. Лук'яненко, І. Луніної, Ю. Лупенка, С. Науменкової, В. Опаріна, Г. П'ятаченка, Д. Полозенка, І. Чугунова, Л. Шаблістої, С. Юрія та інших.

Проте варто зауважити, що підходи у кожного науковця суб'єктивні, базовані на власних дослідженнях, що формує підвалини для подальшої розробки та вивчення цієї проблематики, виходячи із власних напрацювань у цій площині.

Постановка завдання. Враховуючи зазначене, метою статті є комплексне дослідження тенденцій використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування в умовах посткризового відновлення економіки.

Виклад основного матеріалу. Формування бюджетних видатків дає змогу розкрити призначення місцевих бюджетів, дослідити фінансову базу органів місцевого самоврядування, яка має вирішувати завдання місцевого значення – забезпечувати населення державними послугами, сприяти всебічному та гармонійному розвитку територій. Враховуючи вищезазначене, проведемо дослідження ефективності використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування на прикладі бюджету Тернопільської області. База дослідження обрана, зважаючи на найнижчі обсяги фінансування у порівнянні із іншими регіонами України навіть у посткризовий період (табл. 1).

Таблиця 1
Структура видатків бюджету Тернопільської області у 2010–2012 рр. *

Показники	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	Сума (тис. грн.)	% до загальної суми	Сума (тис. грн.)	% до загальної суми	Сума (тис. грн.)	% до загальної суми
Видатки загального фонду						
Державне управління	4662,7	1,1	5367,9	0,9	4830,2	0,6
Освіта	149192	29,9	257832,8	41,5	309334,6	37,5
Охорона здоров'я	259022	52	268025,2	43,3	322389,8	39,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	30583,6	6,3	32308,6	5,4	42782,5	5,3
Житлово-комунальне господарство	–	–	–	–	80721,1	9,7
Культура і мистецтво	37018,8	7,4	38677,1	6,3	44805,7	5,4
Засоби масової інформації	1217,8	0,3	1557,4	0,3	1166,8	0,2
Фізична культура і спорт	10472,4	2,1	10635,1	1,7	12463,1	1,6
Сільське і лісове господарство, рибне господарство	300,0	0,1	301,9	0,05	184,4	0,02
Інші послуги, пов'язані з економічною діяльністю	2963,5	0,6	2042,2	0,4	1133,6	0,1
Запобігання та ліквідація надзвичайних ситуацій і наслідків стихійного лиха	1792,7	0,4	1858,6	0,3	2157,9	0,3
Видатки, не віднесені до основних груп	234,1	0,1	267,1	0,1	239,5	0,04
Всього видатків загального фонду:	497460,1	100,0	618873,7	100,0	822209,2	100,0
Видатки спеціального фонду						
Освіта	19500,8	11	35012,5	13	35661,2	30,7
Охорона здоров'я	15954,7	2,5	19313,5	2	25881,4	10,2
Соціальний захист та соціал. забезпечення населення	6920,3	4,2	8012,5	4	7614,7	9,5
Житлово-комунальне господарство	–	–	38700,0	19	2860,9	9,6
Культура і мистецтво	603,8	0,3	987,5	0,3	851,8	0,5
Фізична культура і спорт	0	0,01	445,2	0,2	3,3	0,01
Будівництво	10141,5	10	58913,9	37	753,5	4
Транспорт, дорожнє господ., зв'язок	6905,6	7,4	35244,1	22,1	21646,8	32,5
Інші послуги пов'язані з економічною діяльністю	824,0	0,6	311,5	0,3	71,8	0,1
Охорона навколишнього середовища	498,2	0,7	712,6	0,7	121,4	0,3
Цільові фонди	1374,3	2,3	2972,5	2	902,5	2,7
в тому числі :	260,3		390,2		116,2	

Продовження Таблиці 1.

Охорона та раціональне використання природних ресурсів	–	0,3	–	0,2	–	0,2
Видатки не зараховані до основних груп	–	–	–	–	48,3	0,1
Разом видатків спеціального фонду	152233,8	100,0	200889,5	100	96417,6	100
Разом видатків	1393155,5		819763,2		918626,8	

* Складено автором на основі [3]

Як ілюструють дані таблиці 1, видаткові показники обласного бюджету мають тенденцію до нарощування, незважаючи на негативні явища в економіці держави, зумовлені затяжною фінансовою кризою. Так, видаткова частина бюджету Тернопільської області в 2010 році сформована в сумі 1393155,5 тис. грн, із них по загальному фонду – 497460,1 тис. грн і по спеціальному фонду – 152233,8 тис. грн.

Обсяг видатків бюджету Тернопільської області у 2010 р. сформовано на основі аналізу бюджетних запитів головних розпорядників з врахуванням насамперед соціально-захисних статей, оплати енергоносіїв та реальних можливостей щодо одержання доходів.

Варто зазначити, що по установах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та мистецтва, фізичної культури і спорту розрахунок обсягу фонду оплати праці проведено з врахуванням поступового підвищення розміру мінімальної заробітної плати.

Обсяг видатків на оплату енергоносіїв та комунальних послуг розраховано з врахуванням підвищення цін і тарифів порівняно із 2009 роком.

У бюджеті області видатки на утримання органів місцевого самоврядування у 2010 році сягали 4662,7 тис. грн., що становить 95,0 відсотків від потреби. Доведений розрахунковий обсяг МФУ забезпечує лише потребу на оплату праці і на 65,5 відсотків нарахування на зарплату. Видатки на утримання органів самоврядування в порівнянні з показниками обсягів видатків, доведених Міністерством фінансів України збільшено на 6875,0 тис. грн у зв'язку з ростом цін на паливно-мастильні матеріали, послуги зв'язку, тарифів на енергоносії, на проведення капітальних видатків та їх поточне утримання.

Відповідно розрахункових показників МФУ видатки на утримання установ освіти сягають 149192 тис. грн, що становить 29,9% видатків загального фонду обласного бюджету. За рахунок субвенцій з Державного бюджету на виплату заборгованості минулих років педагогічним працівникам згідно зі ст. 57 Закону України «Про освіту» надійшло 5890,4 тис. грн. Варто зазначити, що розрахункова сума МФУ забезпечує в повному обсязі видатки на оплату праці та нарахуваннями з врахуваннями змін мінімальної заробітної плати впродовж року, крім виплат, які не мають обов'язкового характеру та повну оплату енергоносіїв, поточне утримання установ галузі, крім капітальних видатків.

За рахунок субвенції з державного бюджету видатки на виплату допомоги прийомним сім'ям, на створення дитячого сімейного типу передбачені видатки в сумі 830,2 тис. грн. Видатки по спеціальному фонду за цією статтею не передбачені.

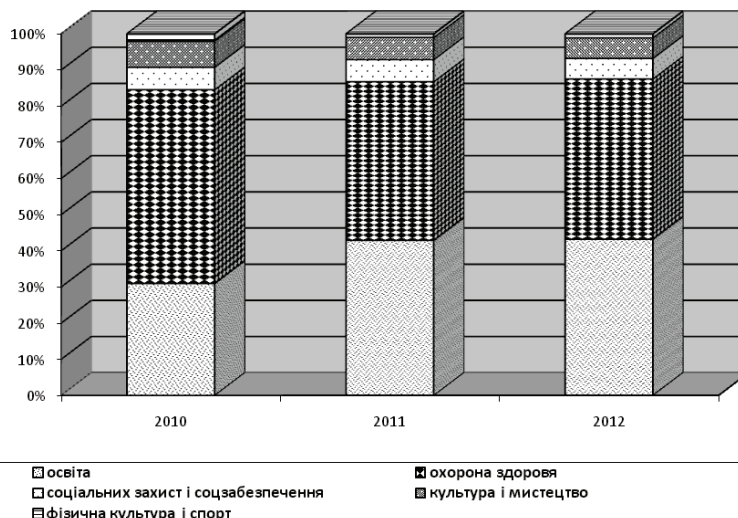

Рис. 1. Структура видатків бюджету Тернопільської області у 2010–2012 рр. (загальний фонд)*

* Складено автором на основі [3]

Своєю чергою, обсяг видатків на утримання установ охорони здоров'я становить 259022 тис. грн, що сягає 52% від усіх видатків загального фонду і свідчить про домінування цієї частини серед інших видаткових частин. Вказана сума забезпечує в повному обсязі видатки на виплату заробітної плати з нарахуваннями діючої чисельності працівників із врахуванням встановлення нових розмірів мінімальної заробітної плати (крім виплат, які не мають обов'язкового характеру), оплату за спожиті енергоносії, поточне утримання установ. По спеціальному фонду видатки становлять 15954,7 тис. грн, що сягає 2,5%.

На соціальний захист та соціальне забезпечення надійшло коштів у сумі 30583,6 тис. грн, що становить 6,24% у структурі видатків загального фонду, із них: на утримання будинків-інтернатів для літніх людей та інвалідів – 14771,4,2 тис. грн; соціальні програми стосовно дітей, молоді та сім'ї – 466,4 тис. грн.

Обсяг видатків на культуру і мистецтво у 2010 році становив 37018,8 тис. грн, що сягає 7,4% видатків загального фонду обласного бюджету. Крім цього, надійшла субвенція з державного бюджету на виплату боргів минулих років. Видатки на утримання установ культури, зокрема театрів, філармоній здійснено в сумі 11721,8 тис. грн та 6704,8 тис. грн, що відповідає розрахунковим показникам МФУ. Вказана сума забезпечує в повному обсязі потребу на оплату праці з нарахуваннями, крім виплат, які не мають обов'язкового характеру, оплату енергоносіїв, поточне утримання, крім капітальних видатків.

Видатки на фізичну культуру і спорт становили 10472,4 тис. грн, тобто 2,1% усіх видатків загального фонду. За рахунок цих коштів у бюджеті Тернопільської області проведено навчально-тренувальних зборів і змагань у сумі 1813,4 тис. грн та на утримання спортивних шкіл надано 2830,8 тис. грн.

За рахунок субвенції з державного бюджету здійснено видатки на перевезення пільгових категорій громадян автомобільним, електричним і залізничним транспортом, а видатки на фінансування робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом автомобільних доріг здійснено в спеціальному фонді в сумі 10723,2 тис. грн.

У частині цільових фондів на охорону навколишнього середовища виділено в спеціальному фонді 498,2 тис. грн. Цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування по спецфонду в сумі 1374,3 тис. грн (2,3%). Видатки на заходи для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій становили по загальному фонді в сумі 1792,7 тис. грн.

Своєю чергою, на 2011 рік у бюджеті Тернопільської області видатки сягали 819763,2 тис. грн, із них по загальному фонду – 618873,7 тис. грн і по спеціальному фонду – 200889,5 тис. грн.

У бюджеті області видатки на утримання органів місцевого самоврядування здійснені в сумі 5367,9 тис. грн., що становить 76,0% до потреби. Доведений розрахунковий обсяг МФУ не забезпечує навіть потреби на оплату праці, а також нарахувань на неї. Видатки на утримання органів самоврядування в порівнянні з розрахунковими показниками обсягів видатків доведених Міністерством фінансів України необхідно збільшити у зв'язку з ростом цін на послуги зв'язку, тарифів на енергоносії, на поточне утримання. Видатки на освіту становлять 257832,8 тис. грн, що формує 41,6% видатків загального фонду. Видатки на утримання установ освіти здійснені в розрізі видів цих установ, зокрема, з них на утримання установ позашкільної освіти спрямовано 5547,7 тис. грн за рахунок доходів загального фонду, оскільки їх утримання є програмою місцевого значення. Це забезпечує в повному обсязі видатки на оплату праці з нарахуваннями з врахуваннями змін мінімальної заробітної плати продовж року та повну оплату енергоносіїв, поточного утримання установ галузі, крім капітальних видатків. На комп'ютеризацію класів видатки становили 178,9 тис. грн.

Видатки по спеціальному фонду на освіту сягали 35012,5 тис. грн, або 13% усіх видатків спецфонду і є досить вагомим у їх структурі.

У бюджеті області на 2011 рік на утримання закладів охорони здоров'я надійшло 268025,2 тис. грн, що відповідає розрахунковим показникам МФУ та перевищує уточнений обсяг видатків 2010 року на 6686,9 тис. грн. Вказана сума становить 43,3% усіх видатків загального фонду та забезпечує в повному обсязі видатки на виплату заробітної плати з нарахуваннями діючої чисельності працівників з врахуванням встановлення нових розмірів мінімальної заробітної плати, оплату за спожиті енергоносії, поточне утримання установ. За рахунок коштів спеціального фонду ця стаття видатків профінансована у розмірі 19313,5 тис. грн, що сягає 2%.

На соціальний захист та соціальне забезпечення надійшло 32308,6 тис. грн, що у структурі видатків становить 5,4%. За рахунок спеціального фонду надійшло фінансування статті на соціальний захист у розмірі 8012,5 тис. грн, що становить 4%. Обсяг видатків на культуру і мистецтво сягає 38677,1 тис. грн, у структурі – 6,3%. Видатки на утримання установ культури за спеціальним фондом здійснено в сумі 987,5 тис. грн, що більше в порівнянні з уточненим планом 2010 року на 1320,6 тис. грн та на 195,3 тис. грн відповідно. Вказана сума забезпечує в повному обсязі потребу на оплату праці з нарахуваннями, оплату енергоносіїв, поточне утримання, крім капітальних видатків. Для фінансової підтримки засобів

масової інформації в бюджеті області надійшли кошти в сумі 1557,4 тис. грн, що становить 0,3% усіх видатків області. Своєю чергою, на фізичну культуру і спорт надійшло за загальним фондом 10635,1 тис. грн (1,7%) та за спеціальним – 445,2 тис. грн, що становить 0,2% усіх видатків спецфонду, що є низьким показником.

Як і в попередній період, за рахунок субвенції з державного бюджету здійснено видатки на перевезення пільгових категорій громадян автомобільним, електричним і залізничним транспортом. Видатки на фінансування робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом автомобільних доріг становили у спеціальному фонді в сумі 45435,6 тис. грн.

У частині цільових фондів на охорону навколишнього середовища та раціональне використання земель у спеціальному фонді сформовано суму 712,6 тис. грн. Цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування профінансовано по спецфонду в сумі 2972,5 тис. грн.

Своєю чергою, видаткова частина бюджету Тернопільської області у 2012 році сформована на основі аналізу бюджетних запитів головних розпорядників з врахуванням насамперед соціально-захисних статей, оплати енергоносіїв та реальних можливостей області в одержаних доходах.

Видатки бюджету області на 2012 рік становили 918626,8 тис. грн, із них по загальному фонду – 822209,2 тис. грн і по спеціальному фонду – 96417,6 тис. грн.

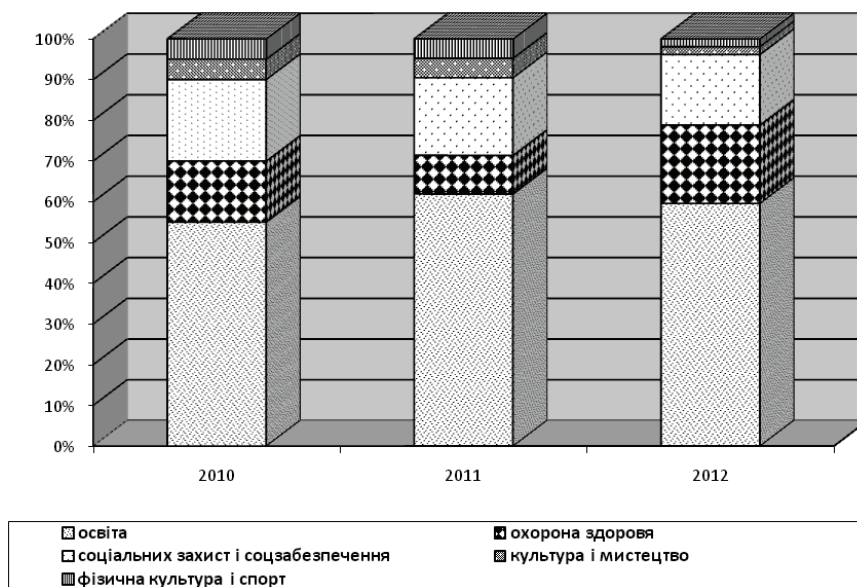

Рис. 2. Структура видатків бюджету Тернопільської області у 2010–2012 рр. (спеціальний фонд)*

* Складено автором на основі [3]

У бюджеті Тернопільської області видатки на утримання органів місцевого самоврядування здійснені в сумі 4830,2 тис. грн, що сягає 69,8 відсотків до мінімальної потреби. Доведений розрахунковий обсяг МФУ забезпечує лише потребу на оплату праці, та нарахувань на неї. Видатки на утримання установ освіти становлять 309334,6 тис. грн по загальному фонді, що сягає 37,5% у структурі видатків. Видатки на утримання установ освіти по спецфонду здійснено в сумі 35661,2 тис. грн. і більше в порівнянні з уточненим обсягом видатків 2011 року на 1104,9 тис. грн. Ця сума забезпечила в повному обсязі видатки на оплату праці з нарахуваннями з врахуваннями змін мінімальної заробітної плати впродовж року, поточне утримання установ галузі на рівні мінімальної потреби.

На утримання установ охорони здоров'я по загальному фонді видатки склали 322389,8 тис. грн, що складає 39,3% і є домінуючим, що є позитивною тенденцією та свідчить про забезпечення населення належним медичним обслуговуванням. У бюджеті області на 2012 рік на утримання закладів охорони здоров'я по спецфонду здійснено видатки в сумі 25881,4 тис. грн, або 10,2%. Вказана сума забезпечила в повному обсязі видатки на виплату заробітної плати з нарахуваннями діючої чисельності працівників з врахуванням встановлення нових розмірів мінімальної заробітної плати, доплату за вислугу років, поточне утримання установ на мінімальному рівні. Видатки на оплату комунальних послуг і енергоносіїв заплановані виходячи із фактичної оплати за 2011 рік збільшеної на коефіцієнт 1,151. Фонд заробітної плати розрахований виходячи із фактично зайнятих посад.

На соціальний захист та соціальне забезпечення надійшло коштів в сумі по загальному фонді 42782,5 тис. грн, що у структурі займає 5,3% усіх видатків. По спеціальному фонду надійшло на соціальний захист 7614,7 тис. грн., тобто 9,5%. Видатки загального фонду на утримання житлово-комунального склали суму 80721,1 тис. грн, або 9,7%, і дозволяє констатувати про низький рівень фінансування чи найбільш важливої видаткової статті, яка потребує значних фінансових ресурсів. По спеціальному фонду на ЖКГ надійшло 2860,9 тис. грн., тобто 9,6%.

Обсяг видатків на культуру становив 44805,7 тис. грн, або 5,4% від усіх видатків загального фонду. Видатки на утримання установ культури по спецфонду здійснено в сумі 851,8 тис. грн, що сягає 0,5%. Вказана сума забезпечила в повному обсязі потребу на оплату праці з нарахуваннями, поточне утримання. Для фінансової підтримки засобів масової інформації в бюджет області надійшло коштів в сумі 1166,8 тис. грн, тобто 0,2% усіх видатків обласного бюджету. На фізичну культуру і спорт видатки склали 12463,1 тис. грн по загальному фонду. Ця сума становить 1,6% від усіх видатків загального фонду. За рахунок коштів спеціального фонду бюджету спрямовано на цю видаткову статтю 3,3 тис. грн. Цільові фонди утворені органами місцевого самоврядування по спецфонду в сумі 902,5 тис. грн.

Варто зазначити, що, оскільки обласний бюджет – 2013 не було прийнято, відповідно видатки здійснюються на основі показників попереднього року, що негативно відображається на стані фінансування усіх статей бюджету Тернопільської області.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз показників видаткової частини бюджету Тернопільської області у 2010–2012 рр. дозволяє констатувати про недостатність формування видатків, адже за багатьма статтями вони не забезпечують нормальне функціонування комунального, житлового, побутового господарств Тернопільської області. Враховуючи таку ситуацію, необхідно, на наш погляд, на муніципальному рівні приймати низку заходів щодо підвищення ефективності використання бюджетних коштів та посилення контролю в цій площині, зокрема:

- сформувати ефективну муніципальну політику у сфері пріоритетності витрачання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування;
- посилити контроль у частині формування видаткової частини бюджету Тернопільської області через призму повного та своєчасного виконання усіх статей;
- звести до мінімуму практику недофінансування окремих статей бюджету області;
- вимагати поряд із делегуванням відповідних повноважень повного фінансування таких статей бюджету.

Переконані, що дотримання вищезазначених заходів підвищить ефективність бюджетної політики в царині використання фінансових ресурсів та позитивно вплине на фінансову забезпеченість Тернопільської області та її розвиток.

Література:

1. Спасів Н. Я. Місцеві бюджети України: законодавчі колізії та правове поле функціонування [Текст] / Н. Я. Спасів, В. М. Хопчан, М. І. Хопчан // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6. – С. 233–239.
2. Тулай О. Тенденції формування доходів місцевих бюджетів / О. Тулай, М. Тріпак // Світ фінансів. – 2011. – Вип. 4. – С. 91–100.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//www.rada.te.ua](http://www.rada.te.ua), офіційний сайт Тернопільської ОДА.